

Ranuan kunnankirjaston henkilökunnan kannanotto kirjaston suunniteltuihin tiloihin uudessa koulu/monitoimikeskuksessa

Kirjastopalvelut kunnassa ovat lakiin perustuva kunnan peruspalvelu, jonka rahoitukseen osallistuu valtio. Kirjastolaista nousevat myös kirjaston tehtävät. Lain mukaiseen toimintaan tarvitaan riittävästi tiloja aineistoille, henkilökunnalle ja ennen kaikkea asiakkaille. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston kirjastotoimen ylitarkastaja **Merja Kummala-Mustosen** sanoin: ” Vaikka e-aineistojen ja verkon käyttö on kasvanut, yhä edelleen pääosa kirjastolainoista on perinteisiä kirjoja ja asiakkaat tulevat kirjastoon lukemaan, viihtymään ja osallistumaan. Vaikka kirjastonkäyttö on vähentynyt parhaista vuosista, suomalaisten kirjastonkäyttö on edelleen kansainvälisesti aivan omaa luokkaansa eikä siihen ole odotettavissa merkittäviä muutoksia tulevaisuudessa”. Lisäksi hän jatkaa: ” Suunnittelussa on hyvä muistaa, että yleinen kirjasto on eri asia kuin koulukirjasto. Yleisen kirjaston tulee olla kaikkien kansalaisryhmien käytössä myös päiväsaikaan, ei pelkästään kouluaikojen ulkopuolella”.

Ranuan koulukeskuksen suunnitteluun kirjaston osalta ottaa kantaa myös AVI:n kirjastotoimen ylitarkastaja **Satu Ihanamäki**: ”Tilojen suunnittelu lähtee toiminnan tavoitteista, lakisääteisistä tehtävistä ja kunnan asettamista tulostavoitteista”. Lisäksi hän ehdottaa Ranuan kunnalle: ” Kirjastohan on demokratiaa vahvistava palvelu. Siellä voisi järjestää keskusteluillan, jossa kuntalaiset kysyvät ja kertovat mielipiteensä, ja päättäjät vastaavat ja kuuntelevat. Onko suunnitelmaa siitä, mitä kuntalaiset haluavat? Kunta on olemassa vain, jotta se järjestää tietyt palvelut alueen väestölle. Sillä ei ole mitään muuta olemassaolon tarkoitusta”. Hän viittaa myös Ranuan tilanteeseen:” Lasten kirjallisuuden osuus on Ranualla 37% ja kirjastoauton lainojen osuus 21%. Jos nämä suurin piirtein ajetaan tyystin alas, kertyvät kustannukset oppimisvaikeuksien puolelle koulutoimeen, ja todennäköisesti myös sosiaali- ja terveystoimeen. Onko mitään mahdollisuutta jättäytyä pois koko hankkeesta, jos se tarkoittaa kirjastopalvelujen alasajoa? Yleensä rakennusvaiheessa vielä joudutaan säästämään, ja siinä vaiheessa vielä karsitaan tiloja. Jos tilat ovat jo suunnitelmassa surkeasti alakantissa, en uskalla edes ajatella lopputulosta”.

Kirjastojen uudisrakentaminen on Suomessa nykyään harvinaista. Suhteellisen tuore kirjaston rakennushanke on Kaarinan kunnasta, jossa oli vastaava rakennusprojekti kuin Ranualla nyt. Kaarina on huomattavasti Ranuaa suurempi kunta asukasluvultaan ja siellä on pääkirjaston lisäksi useampi koulukirjasto ja sivukirjasto. Esimerkiksi Kotimäen koulukirjasto on kooltaan 210 m². Koulukirjastoksi se on sopiva. Piikkiön sivukirjaston koko on 605 m² ja pääkirjasto 2024 m². Kaarinan hankkeesta kirjoittaa kirjastotoimenjohtaja **Ritva Nurminor**: ” Ensimmäisessä varsinaisessa suunnitelmassa, jossa minä olen ollut mukana, pääkirjaston neliöt laskettiin sen mukaan, mitä tarpeita meillä tiloille oli, siis mitä kaikkea pitää olla nykyaikaisessa muunneltavassa kirjastossa. Miten paljon esimerkiksi aineistoa pitää mahtua aikuisten osastolle, minkälaisia toimintoja haluamme lasten osastolle tai millaisia harrastustiloja ja kokoustiloja taloon haluamme”.

Lisäksi Ritva kertoo, että ” yksinkertaistaen tilojen neliöiden 1. kriteeri oli tarve ja 2. kriteeri talousarvio”.

Ranuan kunnankirjaston henkilökuntaa ei ole kuultu koulukeskushankkeen alkuvaiheessa, jolloin laskettiin kustannuksia neliömääriin perustuen. Kirjaston osalta neliöt ovat täysin ”hatusta vetäistyjä” eivätkä ne voi perustua ollenkaan todellisuuteen. Kirjaston henkilökunnan käsitys on, että alkuperäisen suunnitelman mukainen kirjaston tilantarve on suunnittelijan käsityksen mukaan ollut koulukirjaston tarvitsemat neliöt. Onko ollut käsitystä, että tiloihin olisi siirtymässä kunnan pääkirjasto ja kirjastoauto?

Hankepalavereissa on keskusteltu kirjaston tiloista ja niihin onkin tehty pieniä muutoksia. Ne eivät kuitenkaan ole riittäviä. Jostain syystä ollaan juututtu alkuperäisen suunnitelman neliöihin, eikä kirjaston todellista tilantarvetta haluta ottaa huomioon. Ranuan kirjaston henkilökunta on esittänyt hanketyöryhmälle tarkennuksia tilantarpeeseen. Olemme valmiita karsimaan neliöitä nykyisestä, mutta emme missään tapauksessa tyydy reilusti alle puoleen nykyisistä neliöistä. Kirjastopalvelut eivät ole mahdollisia niin pienissä tiloissa. Mikäli kirjastolle ei ole taloudellisista syistä mahdollista rakentaa toimintojen, aineistojen ja palvelujen kannalta riittäviä tiloja, niin kirjaston henkilökunta esittää, että **kirjasto jätetään kokonaan pois koulukeskushankkeesta**. Nykyiset kirjastotilat ovat riittävät ja toimintojen kannalta hyvät. Sisäilmaongelmia ei kirjastossa ole ollut. Henkilökunta ei oireile tiloissa ja hyvin harva asiakas on joskus aistinut jotain hajuja. Rakennusta ei ehkä kannata perusteellisemmin remontoida, mutta pienillä kunnostustöillä kirjasto voisi toimia nykyisissä tiloissa vielä pitkään.

Ranuan kirjaston koko henkilökunta yhtyy kirjastonhoitaja **Maria Joonan** näkemyksiin:

Lapin ahkerimmille lainaajille tulossa Lapin pienin kirjasto?

- kun kunnasta on käyty tutustumassa uusiin koulukeskuksiin ja niissä sijaitseviin kirjastoihin, miksei kirjaston henkilökuntaa ole otettu mukaan?
tutustumiskohteiksi on valikoitunut kirjastoja, jotka eivät ole kuntaansa ainoita kirjastoja, vaan kirjastojen sivutoimipisteitä, joissa ei tarvitse tai ole läheskään kaikkia niitä palveluja, joita kunnankirjaston tulee tuottaa. Esimerkiksi Oulussa on pääkirjasto ja lukuisia sivutoimipisteitä, jotka voivat eriyttää palvelujaan esim. koulukirjastotyyppisiksi pisteiksi kuten Hiukkavaaran kirjasto. Näissä kunnissa kunnan keskuskirjasto tuottaa monia kirjastojen yhteisiä palveluja, joihin ei niin ollen tarvita tilaa sivutoimipisteissä, toisin kuin kirjastoissa, jotka ovat kunnan ainoa kirjastotoimipiste. Pienessä kunnassa, jossa kirjaston tarkoitus on tuottaa kirjastopalveluja koko kunnan asukkaille, ei voida mennä vain koulun ehdoilla, kuten nyt valituksessa vaihtoehdossa näyttää käyvän. Muita kunnan asukkaita, joista vanhemmalla väestöllä on yhä kasvava osuus, ei voi unohtaa.

Kirjasto ei ole koululaisten välituntitila, ja täytyy huomioida, että nykyisinkin kirjasto on vähäisistä henkilöstöresursseista johtuen avoinna vasta klo 12 lähtien. Omatoimiasiointi on mahdollista aikaisemminkin, mutta asiointi on rajattu ainoastaan yli 15-vuotiaille. Niinpä kirjastossa asiointi on mahdollista aamupäivisin ainoastaan opettajan vastuulla luokkakäyntien yhteydessä. Kirjastolla ei ole resursseja valvoa oppilaita (saati henkilökunnalla pätevyyttä siihen...) ja heidän käyttäytymistään kirjastossa, ja oppilaiden kirjaston käyttöön omatoimisesti kouluaihana liittyy

varmasti monenlaisia vastuukysymyksiä, jotka on syytä selvittää tarkoin. Kirjaston ja koulun yhteistyön lisääntyminen on tavoiteltava asia, kunhan se ei tapahdu muiden kuntalaisten kustannuksella. Mikäli koulupuoli/päätäjät näkevät kirjaston vain tilana, jonne oppilaat voivat tulla välitunnilla oleskelemaan ja lainaamaan itsepalveluna kirjoja, tällainen tila on varmasti tarjottavissa muuallakin koulun yhteydessä, esim. luokissa, aulassa jne. Se ei ole kirjastopalveluiden ydintä. Muunlainen yhteistyö, tiedonhaun opetus, vinkkaukset, satutunnit jne., vaativat tilaa sekä valmistelua ja osaavan henkilökunnan.

Kirjastosta toivotaan kuntalaisten olohuonetta, ja kirjaston on tärkeä tila kunnassa, jossa ei-kaupallista oleskelutilaa ei muulla ole. Kuinka hyvin tuleva kirjasto pystyy olemaan olohuoneena, jos tilaa oleskeluun ei ole varattu tulevaan kirjastoon?

Nykyisin erityisesti lukiolaiset ja pääsykokeisiin lukijat haluaisivat rauhallista lukutilaa, jota nykyinen vanha kirjastorakennus pystyy jotenkuten tarjoamaan (metelistä valitetaan täälläkin). Mihin se on tarkoitus sijoittaa tulevassa kirjastossa? Yhtäläillä rauhallinen tila, lukusali tms., (+ilmainen wifi) mahdollistaisi etätömahdollisuudet myös aikuisväestölle, etätö kun tuntuu olevan kasvava trendi, ja mahdollistaa työnteon myös maaseudulla. Onpa Ranuan kirjaston tiloissa väsäty väitöskirjaakin yms. Mutta on selvää, että työrauhaa kaipaava aikuisväestö ei tule viihtymään tulevan koulukeskuksen kirjaston tiloissa, mikäli tilaratkaisuilla ei pystytä takamaan riittävää rauhaa.

Kunnan tehtävä on tuottaa palveluja kuntalaisille. Mitättömän pieni tila, jota nyt tarjotaan, ja jossa ei ole otettu huomioon kirjaston henkilökunnan asiantuntemusta ja mielipidettä, tuntuu lähinnä palvelujen alasajolta. Kirjasto on myös kuntien käytetyin palvelu heti terveyspalvelujen jälkeen. Verrataanpa vaikka kirjaston kävijämääriä suhteessa tulevaan tilaan ja vaikkapa monkkarin käyttäjämääriä suhteessa monkkarin tilaan ... päädytään väistämättä siihen, että vaikka kirjaston arvostus kuntalaisten keskuudessa on korkea, jostain syystä päätäjät (arkkitehdit yms.), haluavat toistuvasti jättää huomiotta sen, mikä oikeasti palvelisi kuntalaisten etuja ja haluja.

Koko kirjaston henkilökunnan puolesta

kirjastotoimenjohtaja Vesa Sarajärvi